

NETEISĖTŲ BANDYMŲ PAVEIKTI PROKURORŲ IR TEISĖJŲ DARBĄ LIETUVOJE TYRIMAS (2001)

Rėmėjai: Suomijos Užsienio reikalų ministerija

Bendradarbiaujančios institucijos: Suomijos Nacionalinis teisinės politikos tyrimų institutas

Tyrėjų grupė: G. Babachinaitė, V. Kalpokas, V. Valeckaitė.

Tyrimas buvo atliktas siekiant išaiškinti, kiek paplitę neteisėti bandymai paveikti teisėjų ir prokurorų darbą, koks tų bandymų pobūdis ir kokios jų priežastys. Tyrimo metu buvo visapusiškai tiriamos galimos teisėjams ir prokurorams daromos neteisėtos įtakos rūšys, į kurias patenka kyšininkavimas, šantažas, priekabiavimas, šmeižimas ir įžeidinėjimas, keršto apraiškos, nukreiptos prieš tiriamąjį ar jo šeimos narius, artimuosius ar kitus asmenis, svarbius tiriamajam, arba prieš jų turtą. Tyrime buvo naudotas lauko tyrimo metodas – buvo anketuoti tyrimo metu teisėjų ir prokurorų pareigas einantys asmenys. Taip pat atliktas formalizuotas kokybinis interviu, kuriame dalyvauti sutiko 3 teisėjai ir 4 prokurorai.

Apibendrinus empirinius anketinio tyrimo rezultatus, konstatuotas aukštas bandymo daryti neteisėtą poveikį paplitimo lygis. Neteisėto poveikio per paskutiniuosius penkerius metus asmeniškai nepatyrė nuo 83,4 proc. iki 94,9 proc. užpildžiusių anketas teisėjų ir nuo 84,4 proc. iki 96,1 proc. užpildžiusių anketas prokurorų. Tarp patirto neteisėto poveikio formų dominuoja grasinimai ir kėsanimaisi papirkti. Atkreiptinas dėmesys į rimtą patirtų grasinimų pobūdį – grasinimus nužudyti, susprogdinti patyrė apie 40 proc. prokurorų, kuriems asmeniškai arba jų šeimoms, buvo grasinta.

Didžiausią grasinusiųjų teisėjams ir prokurorams dalį (apie 90 proc.) sudaro tardomieji (kaltinamieji). Teisėjus ir prokurorus papirkti dažniausiai bando tardomojo (kaltinamojo) advokatai (vienas trečdalis atvejų) ir tardomojo (kaltinamojo) giminaičiai (taip pat apie vieną trečdalį atvejų). Neteisėta įtaka (spaudimas) prokurorams baudžiamosiose bylose ir kituose darbo baruose dažnai daroma per aukštesnio rango prokurorus, kurie kontroliuodami gali duoti žodinius nurodymus tiriant baudžiamąsias bylas, tiriant skundus, kontroliuojant baudžiamosios bylos tyrimą, palaikant valstybinį kaltinimą teisme, ginant valstybės interesus, nagrinėjant turimą medžiagą ir rengiant civilinius ieškinius. Tuo tarpu teisėjai mano, kad jie, priimdami konkrečius sprendimus konkrečiose bylose, yra visiškai nepriklausomi. Jiems jokio spaudimo nedaro nei jų teismų vadovai nei aukštesniųjų teismų vadovai. Tyrimas taip pat išryškino prokurorų nuomonę, kad populiariausias jų atžvilgiu taikomas šantažo būdas – pasitelkti spaudą (prokurorų nuomone, – paperkant žurnalistus). Teisėjai taip pat pripažįsta negatyvią žiniasklaidos įtaką teisminiam atskirų bylų nagrinėjimui, tačiau jos nesureikšmina.

Žemesnių lygių (apylinkių) teismų teisėjai patiria mažiau neteisėtų bandymų paveikti jų darbą negu aukštesnių lygių teismų teisėjai. Tačiau vidurinio lygio (apygardų) teismų teisėjai dažniausiai patiria neteisėtų bandymų paveikti jų darbą. Dažniausiai stengiamasi papirkti administracinių teismų teisėjus (maždaug kas penktą); kas dešimtą – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo teisėją; kas dvyliktą – apylinkės teismo teisėją. Apygardų prokuratūrų prokurorai dažniau patiria bandymų daryti neteisėtą poveikį jų darbui. Vienas ketvirtadalis visų užpildžiusių anketas apygardų prokurorų patyrė grasinimus, o maždaug kas septintas – kėsanimąsi papirkti. Tuo tarpu apylinkių prokuratūrose ir Generalinėje prokuratūroje tik kas dešimtas ten dirbantis ir užpildęs anketą prokuroras patyrė grasinimus arba kėsanimąsi papirkti.

Tik 2 proc. apylinkių teismų teisėjų, 1,7 proc. apygardų teismų teisėjų ir 3,6 proc. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų (iš viso 6 asmenys) atsakė, kad jiems darytas per paskutiniuosius penkerius metus poveikis buvo organizuoto nusikalstamumo suplanuotas. Kas dešimtas apygardoje dirbantis prokuroras mano, kad patirtas neteisėtas poveikis buvo

organizuoto nusikalstamumo struktūrų apgalvotas ir suplanuotas. Daugiau kaip pusė visų teigiamai atsakiusių apygardų prokuratūrų prokurorų galimą organizuoto nusikalstamumo poveikį patyrė intensyviausiai – nuo 2 iki 7 kartų.

Publikuota: Babachinaitė G. Neteisėtų bandymų paveikti prokurorų ir teisėjų darbą Lietuvoje atrankinis tyrimas. - Vilnius, 2000.

© Teisės institutas, 2001